स्तु विस्तृतौ। चतुर्द्दोलः समाख्यातः कल्याणस्तावदुन्नतः। पञ्चहस्तायतोयस्तु त्रिहस्तपरिणाहवान्। तावदेवोन्नतोवीरश्चतुर्द्दोल उदाहृतः। आयामपरिणाहाभ्यां चतुर्हस्तमितोहि यः। चतुर्द्दोलोह्ययं सिंहस्तदर्धेनोन्नतः शुभः। सर्वोऽथ द्विविधः प्रोक्तः सच्छदिश्चापि निश्छदिः। आद्यः समरवर्षासु परः केलिघनात्यये। सर्वेषामेव काष्ठानां दण्डः स्याद्वज्रवारणः। चन्दनेनैव घटना सर्वेषामुपयुज्यते। लोमजं सर्ववस्त्रेषु कनकं सर्वधातुषु। कुम्भश्च पद्मकोषश्च गिरिश्चेति यथाक्रमम्। त्रैदेशानां महीन्द्राणां चतुर्द्दोलेषु विन्यसेत्। दर्पणं चार्द्धचन्द्रश्च हंसः केकी शुकोगजः। अश्वः सिंहश्च तस्याग्रे आदित्यादिदशोत्तरान्"। मणिनियमस्तु दण्डवत्। "रक्तः शुक्लश्च पीतश्च कृष्णश्चित्रस्तथाऽरुणः। नीलः कपिल इत्युक्तः पताकानान्तु सङ्ग्रहः। चतुर्द्दोलः सपताकः शुभयानमिति स्मृतः। मुक्तास्तवकैर्दशभिर्युक्तः स्याद्राजकेशानाम्। चामरदण्डैर्दशभिर्दिग्जयिनां चतुर्द्दोलः। चापपक्षस्तु पुच्छश्चेत् सर्वोपरि परिन्यसेत्। यात्रासिद्धिरयं नाम्ना चतुर्द्दोलो महीभुजाम्। स्तम्भच्छदिरहितो निश्छदिरुक्तश्चतुर्द्दोलः"। मानं पूर्ववत्। "स पुनर्द्विविधः प्रोक्तः सध्वजश्चाथ निर्ध्वजः। ध्वजान् षड़त्र न्यस्यन्ति षड्वर्गविजयैषिणः। तेषां मानन्तु चत्वारः स्वाभिहस्तैकसम्मिताः। कोणेषु पश्चादग्रेषु हस्तद्वयमितौ ध्वजौ। सुवर्णं रजतं युग्मं त्रिविधानां महीभुजाम्। मणिचामरकुम्भानां खड्गादीनां विनिश्चयः। चतुर्द्दोलध्वजोराज्ञां विज्ञेयो नवदण्डवत्। निर्ध्वजे तु चतुर्द्दोले मानमन्यविधं शृणु। आयामपरिणाहाभ्यां चतुर्हस्तमितोहि यः। विजयोनाम विज्ञातश्चतुर्द्दोलोमहीभुजाम्। विजयो मङ्गलो भव्योवितस्त्येकैकवर्द्धितः। त्रिविधानां महीन्द्राणां यानत्रयमुदाहृतम्। अष्टाभिरुह्यते यस्तु अष्टदोलमुशन्ति तम्। सोपानद्वितयञ्चात्र विज्ञेयं शिल्पिनिर्मितम्"। भोजस्तु। "अष्टाभिर्वाहकैर्दण्डैः षड्भिस्तु दशभिर्घटैः। स्तम्भैस्तु दशभिर्ज्ञेयमष्टदोलं महीभुजाम्। तद्भेदाजयकल्याणवीरसिंहा यथाक्रमम्। चतुर्विधानां भूपानामष्टदोलाः प्रकीर्त्तिताः। षड्भिर्हस्तैर्मितायामः परिणाहे चतुर्भुजः। चतुर्हस्तोन्नतो राज्ञामष्टदोलं जयं विदुः। आयामपरिणाहाभ्यां पञ्चहस्तमितोहि यः। कल्याणाख्योऽष्टदोलोऽयं चतुर्हस्तमितोन्नतिः। सप्तहस्तायतः कार्य्योविस्तरे पञ्चहस्तकः। पञ्चहस्तोन्नतो वीरश्चाष्टदोलो महीभुजाम्। आयामपरिणाहाभ्यामष्टहस्तमितोहि यः। सिंहनामाष्टदोलोऽयं विज्ञेयः षड्भुजोन्नतः। सर्वोऽथ द्विविधः प्रोक्तः सच्छदिश्चापि निश्छदिः। काष्ठवस्त्रघटादीनां मणीनां चामरस्य च। चतुर्द्दोलवदुन्नेयोनियमोऽन्योऽपि सूरिभिः। पूर्ववन्निश्छदेर्मानं ध्वजमानमिहोच्यते। दशध्वजास्तेषु चाष्टौ स्वाभिहस्तद्वयोन्नताः। पश्चादग्रे ध्वजौ राज्ञश्चतुर्हस्तमितौ मतौ। मणिचामरपक्षाणां निर्णयो निष्पताकवत्। निर्ध्वजश्चाष्टदोलोयः शिविकेति स गद्यते। मणिकुम्भमुखादीनां नियमो नवदण्डवत्"। "एवं द्वादश षोड़श विंशति दोलादिकाः कार्य्याः। मानं सार्द्धद्विगुणितं सार्द्धत्रिगुणितं युक्तमेतेषाम्। विंशतिदोलात् परतो भोजमते सम्भवेद्यानम्"। यानं वह्वनुयोज्यं बहुगुणमेतज्जगाद वै व्यासः"। भविष्योत्तरेऽपि "यदुक्तं द्वैपदं यानं तेन मानेन योनृपः। स्वयानं कुरुते दिव्यं स चिरं सुखमश्नुते। स्वयोगयुक्तयानस्थो भोगमाप्नोति मानवः। परयौगिकयानस्थः क्लेशमाप्नोति पुष्कलम्। योदम्भादथवाऽज्ञानाद्यानं प्रकुरुतेऽन्यथा। तस्यैतानि विनश्यन्ति आयुर्विद्यायशोधनम्। प्रधानं यानमाश्रित्य नियमोऽयं समाश्रितः। नाप्रधाने निर्णयोऽस्ति तल्लिङ्गन्तु मनोज्ञता"।

चतुर्द्वार न० चत्वारि द्वाराण्यस्य। १चतुर्मुखे गृहभेदे। समाहारद्विगुः। २चतुर्षु द्वारेषु न०। "मण्डपं कारयेत्तत्र चतुर्द्वारसमन्वितम्" हेमाद्रौ तुलादानप्रकरणे।

चतुर्द्धा अव्य० चतुःप्रकारम् धाच्। चतुःप्रकारे। "ततश्च शेषं प्रविभज्य शीघ्रमर्द्धं चतुर्द्धा मम चात्मनश्च" भा० आ० १९२ अ०। "द्विधा विधाय चैकैकं चतुर्द्धा प्रथमं पुनः। स्वस्वेतरद्वितीयांशैर्योजनात् पञ्च पञ्च ते" पञ्चदशी

चतुर्बाहु पु० चत्वारोबाहवोऽस्य। १विष्णौ "पीतवासाश्चतुर्बाहुः शङ्खचक्रगदाधरः" भाग० ८।१७।२। २चतुर्भुजयुक्तमात्रे त्रि०। ३चतुष्कोणे क्षेत्रे च न०।

चतुर्भद्र न० चतुर्णां धर्म्मार्थकाममोक्षाख्यानां भद्राणां श्रेयसां समाहारः। १धर्म्मार्थकाममोक्षेषु अमरः। चत्वारि भद्राण्यस्य। २तद्युक्ते त्रि०। "स चेन्ममार सञ्जय! चतुर्भद्रतरस्त्वया" भा० भा० द्रो० अभिमन्यु ब० प० षोड़शराजिके बहुकृत्वः प्रयुक्तम्।